

Västerbottens Allmäningsförbund

Remissvar SOU 2020:73 Stärkt äganderätt,
flexibla skyddsformer och naturvård i skogen

Västerbottens Allmäningsförbund är ett samverkansorgan för de fyra allmänningsskogarna i Västerbotten. Där ingår Sorsele Övre Allmänningsskog, Tärna-Stensele Allmänningsskog, Vilhelmina Övre Allmänningsskog samt Dorotea Övre Allmänningsskog. Allmänningarna bedriver skogsbruk i länets västra delar med varierande men alltid höga andelar fjällnära skog. Allmänningarnas sammanlagda produktiva skogsmark är c: a 110 000 ha och totalarealen c: a 150 000 ha.

Om vi inledningsvis ska göra en samlad bedömning av utredningen upplever vi inte att det till fullo tagit fasta på direktiven om en stärkt äganderätt, i alla fall inte i den utsträckning som vi förväntat oss. I stället är det tydlig fokus på den del i uppdraget som berörde naturvård. Utredningen innehåller dock ett antal bra förslag som vi stödjer helt eller i delar. Själva påstår man att allt måste ses som helhet. Vi tar oss dock friheten att bedöma förslagen var för sig. Inledningsvis lämnar vi övergripande synpunkter på utredningens fyra huvudsakliga ämnesområden. Därefter ger vi kommentarer till valda delar av mer detaljerade förslag.

Övergripande synpunkter

Hur ska internationella åtaganden om biologisk mångfald kunna förenas med en växande cirkulär bioekonomi?

Det finns stort ett utrymme för tolkningar när länder ska uppfylla åtaganden i internationella avtal. Frågan är om ett skogsland som Sverige ska tillhöra de mest strikta när det gäller att uttyda skrivningar som berör naturvårdsåtgärder i skogen? Vi tycker att utredningen drar åt det hållet när man tex diskuterar termer som konnektivitet och representativitet. Följs sådant slaviskt leder det till mycket stora avsättningar av den svenska skogsmarken och därtill hörande kostnader. Dessutom skapar det en oro hos landets skogsägare. Hittills har dessa fått leva i stor osäkerhet avseende möjligheter till ersättning för skog som man på ett eller annat sätt tvingas bevara. Sverige måste också gå i takt med andra länder när det gäller nationell miljöstatistik och vad som räknas som naturskydd. Bra är dock att utredningen vill bolla över på politiken att på ett tydligare sätt peka ut färdriktning och mål för nationella naturvårdsambitioner.

Se över statens roll när det gäller kunskapsunderlag om naturvärden i skogen och i fråga om nyckelbiotoper

Utredningen har kommit fram till att nyckelbiotopsinventering borde upphöra. Det är något som vi stödjer så länge som en sådan inventering inte backas upp av en fullvärdig finansiering. Hade det funnits en sådan koppling hade vi kunnat se annorlunda på frågan. Nu vill man i stället lägga ett krav om kännedom och kartläggning av naturvärden på markägaren. Eftersom denne oftast inte har sådan kompetens måste tjänsten för att framställa en s.k. naturmiljöbeskrivning köpas av någon. Man säger att man finner stöd för ett sådant kunskapskrav i Miljöbalken, något vi är tveksamma till. T.o.m. expertis kan ha stora åsiktsskillnader om naturvärden. Om det ändå anser att det finns stöd för sådant i MB måste det ändras! Skogsbruk med sina 65 000 årliga anmälningar är en löpande verksamhet som knappast skapar några större miljömässiga olägenheter! Därför borde skogsbruk inte underkastas krav som detta.

Västerbottens Allmäningsförbund

Hitta nya flexibla skydds- och ersättningsformer

Utredningen sjösätter termen frivilligt formellt skydd. Det är positivt att man trycker på det frivilliga som det huvudsakliga arbetssättet för skydd av skog. Man framhåller också värdet av flexibla naturvårdsavtal vilket också är positivt. Förslag om skattefrihet för intrångsersättning är även det ett bra förslag.

Finna balans mellan brukande och skydd i fjällnära skog

Utredningen vill att det sker ytterligare omfattande områdesskydd i fjällnära skog och i skogar i anslutning till detta område. Vi stödjer förslaget om detta med visst förbehåll. Självklart ska samma tankar om frihet råda i den fjällnära skogen som förordas för övrigt i utredningen. Stora arealer ligger redan under naturskydd i det fjällnära området. Däremot vill utredningen till skillnad mot för övrigt tvinga sig fram i detta område när det gäller utbyggt skydd. Det är synnerligen olyckligt och vi tror att man kan komma mycket långt på frivillig väg. Vi utvecklar våra åsikter om det senare i detta remissvar.

Detaljerade synpunkter på vissa förslag från utredningen

Kap. 6 samt 12.9 och 17.4.10. Bla grön infrastruktur, konnektivitet, representativitet etc.

Vi upplever att utredningen har en övertro på s.k. grön infrastruktur som något som ska sprida arter i landskapet. Risker finns att en alltför omfattande samhällsplanering leder till allvarliga begränsningar för enskilda mindre markägare. Om staten eller bolag med större skogsinnehav vill genomföra landskapsplaneringar på sina egna marker är det en sak men det borde räcka så. Efter vissa större vattendrag kan det kanske vara befogat med grön infrastrukturplanering också på enskilt ägd mark och möjligen också i landskap där det är tätt mellan block med särskilt höga naturvärden. Om det är hög prioritet på att skapa förbindelser mellan områden borde sådana korridorer räknas in i kategorin högsta klass i det förslag till modell för naturvärdesinventering som föreslås senare i detta dokument. Då ska ersättning alltid utgå till fullvärde.

Utredningen föreslår att konnektivitet och representativitet underkastas en utredning. Vi motsätter oss inte en sådan undersökning men risken är uppenbar att värdet av parametrarna kan komma att överdrivas av tjänstemän med särintresse för naturvårdsfrågor. På detta område finns verkligen inte något facit. Särskilt inte i när avsättningar i form av spridningskorridorer omges av brukad skog med väl utvecklad detaljhänsyn. Bevaras arter där de finns idag samtidigt som "normalskogen" sköts på ett bra sätt tror vi att man snabbt kan bygga ut ett mer omfattande nätverk i framtiden om det skulle visa sig behövas.

Kap 7.4.2 Naturturism som ersättning för bortfall av skogsproduktion

Utredningen framhåller generellt naturturism som något som kan ersätta inskränkningar av ett bortfallet skogsbruksvärde. Det är en förhoppning och uppfattning som vi ställer oss synnerligen tveksamma till. Naturturism har säkert en framtid i Sverige men vi tror tvärtom att skogsbruk gynnar naturturismen i fler fall än det missgynnar den genom att öka tillgängligheten. Mycket natur är beroende av ett vägnät för att vara åtkomlig för bredare grupper. De mest utvecklingsbara delarna av naturturism tror vi har koppling till jakt och fiske om nu dessa aktiviteter ska räknas till begreppet. Visst kan det finnas en framtida marknad för orördhet och vildmark. Vår erfarenhet är dock att många européer kan uppleva sådant i ett förhållandevis brukat skogslandskap. Storslagenhet och tystnad är viktiga parametrar i sådana upplevelser. Se även ytterligare kommentarer under rubriken Kap 17.8 "Staten gör en stor investering i fjällskogen".

Västerbottens Allmäningsförbund

Kap 9.4 Nationellt mål för hållbar tillväxt

Utredningen föreslår ett nationellt mål för hållbar tillväxt som beslutas av regeringen. Det verkar klokt att samhället uttalar ett kvantitativt produktionsmål som balans till mångfaldsmålet. Allt hänger dock på vad som definieras som hållbart i sammanhanget med koppling mångfald.

Kap 9.11 Nationellt handlingsprogram för biologisk mångfald

Utredningen föreslår ett nationellt handlingsprogram för biologisk mångfald. Det tycker vi nog kan vara riktigt. Det behövs tydliga målsättningar både vad det gäller mångfaldsmål och skogstillväxt. I anslutning till att ett sådant handlingsprogram tas fram borde miljö kvalitetsmålet Levande Skogar omformuleras så att målet också förväntas nås med det formulerade handlingsprogrammet. Vi vet dock att förändringar av miljö kvalitetsmål låg utanför utredningens uppdrag.

Kap 11, 12 13 och 14. Nyckelbiotoper-naturmiljöbeskrivningar-kunskapskrav etc.

Vi delar utredningens uppfattning om att det behövs ytterligare kartläggning av naturvärden i Sveriges skogar. Begreppet Nyckelbiotop bör dock inte användas mer utan ersättas av någon typ av naturvärdesinventering på statens bekostnad. Så långt har vi en någorlunda samsyn med utredningen. Utredningens föreslagna naturmiljöbeskrivning och kunskapskrav för markägaren är dock något som vi ser med största oro på. Naturvärden är till mycket stor del ett allmänintresse och inventeringar av landskapet på sådana värden ska förstas finansieras av allmänna medel. Ska någon typ av statlig naturvärdesinventering ske bör vissa villkor uppfyllas. Grunden bör vara att inget som det inte finns anslag för ska registreras och registrering ska aldrig ske mot markägarens vilja. Staten bör dock få 2 år på sig att för att lösa ersättningsfrågan för ett område.

Om en ny inventering genomförs bör den föregås av en bristanalys av vilka biotop typer som är viktigast att bevara i en region och klassificering upprättas utifrån tre huvudklasser: a. högsta klass b. medelklass och c. lägre klass.

Högsta klass

Alla biotoper i högsta ersätts ovillkorligen till fullt värde. Om markägaren inte accepterar intrång och ersättning ska biotopen inte registreras. I extrema undantagsfall kan expropriation bli aktuellt.

Medelklass

Markägaren erbjuds naturvårdsavtal med varierande egeninsats beroende på naturvärde. Ingen registrering sker om markägaren inte accepterat villkoren.

Lägre klass

Myndigheten ger råd till markägaren om bevarande eller modifierat brukande. Ingen ersättning utgår och objektet registreras inte om inte markägaren tillåter det.

Markägaren ska också på egen hand kunna anmäla objekt för ev. skydd.

Kap 17.4.3 Översyn av regelverk för lägsta ålder för förnygringsavverkning, ransonering mm.

Utredningen föreslår en översyn av regelverket som ev. skulle kunna vara tillväxtbefrämjande. Vi kan tänka oss en sådan översyn. När det gäller ransoneringsregler borde man kunna slopa sådana inom fjällnära skog. Om huvudsyftet med en sådan är att en fastighet inte ska kunna exploateras finns redan ett sådant "skydd" i den fjällnära skogen genom regler om att större avverkningsytor inte får tas upp mot varandra. Avseende bestämmelser om slutavverkningsålder borde sådant kanske kunna avregleras. Det är dock ingen särskilt prioriterad fråga för oss.

Västerbottens Allmäningsförbund

Kap 17.4.6 Rådgivning klövviltsförvaltning

Utredningen föreslår en rådgivningskampanj kring klövviltets skador. Om en sådan skulle få någon större effekt känner vi oss lite tveksamma kring men visst kan man pröva. Vill man få ner betesskadorna av älg i tallungskogar, minska viltolyckorna och möjliggöra trädbildning av rönn, asp, sälg samt i söder ek skulle man kunna börja med att formulera ett nationellt mål för max skadenivå enl. ÄBIN. ÄBIN-inventeringar borde sedan skötas av en statlig myndighet, förslagsvis Skogsstyrelsen och finansieras via anslag. SKS borde generellt ges ett större inflytande i älgförvaltningen.

Kap 17.4.7 Skogsskadecenter

Vi stödjer bildandet av ett skogsskadecenter

Kap 17.4.9 Vetenskapligt råd för biologisk mångfald

Vi ser inget behov av något vetenskapligt råd, i alla fall inte av permanent karaktär. Ambitionerna för nivån för skydd handlar i så stor omfattning om ett politiskt avvägande och vilja och inte om krass kunskap. Vad som är rätt och fel i bevarandet av ett till stor del brukat borealt landskap kommer det knappast att finnas några tydliga forskningssvar på under överskådlig tid. Kunskap om mångfald är ytterst komplex och oexakt till sin natur och kan mycket lätt kontamineras av ett tyckande även från expertis.

Kap 17.4.11 Inventering av naturvärden på impedimentmark

Utredningen föreslår att Artdatabanken och Riksskogstaxeringen får till uppdrag att utröna vilken förekomst av rödlistade arter det finns på impediment. Ett bra förslag som vi stödjer.

Kap 17.4.13 Bristanalys för biologisk mångfald

Utredningen lämnar ett förslag på att Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen bör få till uppdrag att göra en bristanalys av biologisk mångfald i skog. I princip stödjer vi införandet av en sådan undersökning och det ligger också i linje med vad vi påpekade som ett underlag för en ny naturvärdesinventering. Sedan kan man fundera om inte man borde ha en mer omfattande systematisk mätning av mångfald i landskapet med ett antal nyckelarter. Kanske i form av någon typ av linjeinventering vart 5 år?

Kap 17.5 Skydds och ersättningsformer

Utredningen föreslår som grund att skydd ska vara frivilligt och vill införa termen ”frivilligt formellt skydd” byggt på ett uttalat markägarinitiativ. Vi tycker att det är en bra utgångspunkt.

Vi delar också uppfattningen om att naturvårdsavtal är en skyddsform som skulle kunna utvecklas. Ersättning borde kunna utgå både vid ett anpassat brukande eller när staten bedömer att ett område har en lägre skyddsklass (se ovan under nyckelbiotopskommentaren). Längden på avtalen bör också kunna varieras utifrån bägge parterns behov och önskemål. Förslaget om skattefrihet både för formellt skydd och för naturvårdsavtal låter också bra.

Västerbottens Allmäningsförbund

Kap 17.6.4 Handläggningstid för anmälan

Rent principiellt är det förstås bra för en skogsägare med kort handläggningstid. Men om förutsättningen för en sådan kortning innebär högt ställda kunskapskrav på markägaren beträffande naturvärden är det inte värt det. Skogsstyrelsen borde däremot kunna vara flexibel med tidskravet beroende på om man känner till anmält område eller ej. Kan man klart bedöma att området inte borde omfattas av några särskilda restriktioner borde man också kunna ge löfte om tidigare avverkning än 6 veckor.

Kap 17.7.1, 17.7.2 Fjällnära Skog- nekade tillstånd

Utredningen föreslår att det görs ändringar i Skogsvårdslagen som är anpassade efter den prejudicerande fjällnära dom som avkunnades i MÖD under 2020. Man föreslår bl.a. att det ska anges i SVL att skogsbruk är pågående markanvändning på all produktiv skogsmark. Dessutom vill man införa ersättningsregler direkt i SVL. Detta är sådant som vi stödjer till fullo.

Kap 17.8 Staten gör en stor investering i Fjällskogen

Utredningen föreslår att 500 000–525 000 ha produktiv skogsmark avsätts för naturvård i eller i anslutning till det fjällnära området. I form av naturreservat eller som nationalpark.

Vi kan acceptera ett förslag om utvidgning av de fjällnära reservaten och nationalparkerna under vissa premisser. Alla naturvårdsavsättningar i det aktuella området ska ske på frivillig basis! Plötsligt avviker utredningen från den linje man hållit tidigare där frivillighet varit en ledstjärna. Man motiverar det med att området är så unikt och ostört sett ur ett europeiskt perspektiv. Vi vänder mot bilden av att fjällnära området utmålas som ett slags svenskt Amazonas. Visst är delar av detta landskap klart mindre påverkat än övrig skogsmark i Sverige men artrikedomen är naturligt låg och variation och diversitet är inte särskilt stor så regnskogsjämförelsen haltar betänkligt. Men att delar av området skulle kunna vara generellt intressant att bevara utifrån att det antagligen är rätt unikt just från det europeiska perspektivet kan vi köpa. Däremot håller knappast hela den areal som pekats ut höga kvaliteter. Vi ser det föreslagna området som ett bruttoområde som det kan reduceras bort betydande arealer ifrån. Det gäller nog särskilt i Jämtland där utpekade skogar är klart mer huggningspåverkade än i Västerbotten o Norrbotten. Även i Västerbotten har vi sett att det pekats ut områden som vi inte bedömer har jättehöga kvaliteter. Det gäller framför allt arealer nedan den fjällnära gränsen. Men återigen, vi är absoluta motståndare till att bilda skydd mot en markägares vilja!

Ska staten göra en jätteinvestering i ett fjällnära naturskydd i mångmiljardklassen bör det också följas upp med rejäla satsningar på tillgänglighet och marknadsföring. Det kan finnas stora värden i att exponera området som Europas sista vildmark. Men då handlar det inte om några enstaka naturrum enligt svensk modell utan en mycket stor satsning på att bygga besöksanläggningar, vägar utsiktsplatser m.m. Även den delen av den statliga investeringen bör vara i miljardklassen.